

Uram, Te megvizsgálsz és jól ismersz engem...

Elmélődés

Írta: Németh Dániel vallásfilozófus, áldozópap

A zsoltárimádság egyaránt képezi lényegi sarokpontját a zsidó és keresztény misztikus tradícióknak, és ugyanilyen különleges és középponti szerepet tölt be a mainsream kereszténység egyes felekezeteinek vallásgyakorlásában is. Számunkra, a keresztény-orthodox misztikus tradíció talaján álló ortho-gnosztikus számára a zsoltárimádság elsőrangú eszközt jelent annak a fajta lelkiiségnek a megtapasztalására, amelyet a rég letűnt korok hészükhasztái és sztarecei képviseltek, nevezetesen az Istenséggel való direkt, személyes kapcsolat megélését. A mainstream kereszténység köreinek gondolkodásmódjában gyakorta lelhetjük fel azon tendenciát, amely voltaképpen inkább mutat az e világon, jelen korunk társadalmának keretein belül megvalósuló, viszonylag kényelmes és konfliktusmentes élet kialakításának igénye felé, semmint az Istenséggel való mélyebb, természetét illetően inkább túlvilági aspektusokat megjelenítő kapcsolat irányába. Korunk keresztényei esetében gyakori hibának minősül annak a gondolatnak elfogadása és magukévá tétele, hogy elképzelhető egyfajta langyos, egyszerre két lovat is biztonsággal megülni képes viszonyulásmód kialakítása és fenntartása, azaz olyan élet-, és értékszemlélet képviselése, amely egyaránt otthon érzi és vallja önmagát a modern társadalomban, és a transzcendens valóságok körein belül. Ezt a fajta kétkulacos lelkiiséget gyakorta jellemzik akképpen, mint "két lábban a földön állni", illetőleg "alkalmazkodni a változó világ követelményeihez", legalábbis én magam rendszerint ilyen és ehhez hasonló kifejtésekkel szoktam találkozni, amikor felvetem annak kérdését, hogy vajon miként fogadhatják el korunk keresztényei ilyesfajta igenléssel a modernista és neo-liberális társadalom egyes jelenségeit.

Korunk társadalmi berendezkedésének üzenete egyértelmű: minden kétséget kizáróan tömegembereket kíván faragni, azaz olyan létezőket, akiknek életében a szürkeség, langyosság, jellegtelenség, formátlanság és meghatározhatatlanság dominál. Olyan ember kinevelése a cél, akiknek szemében radikalizmusnak, szélsőségességnek és szűklátókörűségnek minősül a határozott értékek és elképzelések mellett való kiállás, és akik a politikai korrektség jegyében méltán képesek felháborodással válaszolni arra, amennyiben valaki szilárdan és kellő magabiztossággal képvisel olyan véleményeket, amelyek bármilyen irányban elhajlani látszanak ettől a fajta szürke semmilyenségtől. A hazánkban mostanság dívó tendenciák kereszténységet akarnak, ámde korántsem azt a bizonyos, természetéből fakadóan radikális és hagyományhű kereszténységet,

amelynek szemében a lopás bizony kétségtelenül a halálos bűn kategóriájába esik, és amelynek nézőpontja szerint a másik ember kizsákmányolása minden bizonnyal következményekkel jár, még abban az esetben is, ha azt éppen a jelenleg regnáló hatalom követi el. Korunk hatalmon lévő elitje kereszténységet emleget, ám minden bizonnyal elevenen és nagy hanggal ágálna, amennyiben mondjuk arról esne szó, hogy a hagyományhű kereszténység világnézete szerint minden föld az Istent illeti meg, és az államokat bizony olyan embereknek szükséges kormányozniuk, akik igazi apostoli királyként, az Istenség reprezentánsaiként munkálkodnak ezen a világon, és akik szükség esetén akár életüket is adnák népükért. Önjelölt uralkodóink hatalmat, befolyást és koronát akarnak, ám nincsenek tisztában a hatalom gyakorlásának legalapvetőbb aspektusaival sem, és még csupán fogalmuk sincsen arról, hogy mely erények, képességek és talentumok birtokában lehetséges egyáltalán közeledni a valódi hatalomhoz és annak forrásához. Korunk hatalmon lévő entitásai olyan kereszténységet kívánnának az emberekre erőltetni, amely hasonlóan valamennyi mainapság divó irányzathoz kellőképpen szürke, jellegtelen és ízetlen, és amely voltaképpen segítséget jelent számukra azon törekvésük előmozdításában, hogy irányítható, befolyásolható, manipulálható és kihasználható tömegembereket teremtsenek.

A valódi, igazi és élő kereszténység azonban és ugyanis radikális, méghozzá a szónak lehető legnemesebb értelme szerint. A "radix" kifejezés, amely a szó gyökerét alkotja, valójában nem jelent mást, mint gyökér, így tehát leghelyesebben úgy fordítható, mint gyökeres, vagy gyökeresen. Mit is jelent tehát radikálisan, azaz gyökeresen kereszténynek, avagy bármilyen más, tradicionális irányzat követőjének lenni? Nos, semmi esetre sem azt, amit korunk önmagukat szélsőjobboldalinak, avagy nemzetinek valló erői értenek a kifejezés és fogalom alatt. Radikálisnak lenni nem jelent egyet azzal, hogy hatalmas hangon hőzöngünk akkor, amikor értékrendünkkel ellentétes példákkal szembesülünk, és nem is azt, hogy gyűlölettel, ellenszenvvel és lenézéssel viseltetünk mindazoknak irányában, akik világnézeti keretrendszerünkbe nem illenek bele. Radikálisnak lenni annyit tesz, mint hitelesen és következetesen magunkra öltetni és képviselni bizonyos értékeket, és azokat megismertetni, megosztani másokkal. Megosztani pedig nem lehetséges úgy, hogy mi magunk negatív, visszatetsző és inkább megvetést, semmint megbecsülést kiváltó módon viselkedve teszünk hitet ezek mellett az értékek mellett. A helyes szemléletmód szerint, a megfelelő értelemben megélt radikalizmus a keresztény lelkiségben olyasfajta megoldást kínál értékeink átörökítésére, amely leginkább és legteljesebben az "Imitatio Christi" lelkiségében ragadható meg. Mindez nagy vonalakban akképpen írható le, hogy megvalósítjuk azt, amit hiszünk, és éljük azt, amit megvalósítottunk. Értékeink és szemléletmódunk megosztása nem lehetséges olyankor, amikor csupán monoton módon és közhely-szerűen puffogatunk és ismételtetünk bizonyos vallásos frázisokat, mint ahogyan olyan módon sem, amennyiben a lehető

legalkalmatlanabb és leginkább helytelen aspektusokat jelenítjük meg mindabból, amelyet keresztényként sajátunknak tekintünk.

Mainapság az emberek túlnyomó többsége véleményem szerint amiatt határolódik el oly mereven a kereszténységtől, mert valamiféle rossz emlékeket ébresztő, rugalmatlanul rideg is rigid, avagy éppen mézesmázosan ájtatoskodó és hajbókoló vallásgyakorlási formákat ért alatta. Egyesek a keresztény lelkeségtől avégett riadnak vissza, mert egyfajta halálszagúan konzervatív, képmutató módon viselkedő, avagy éppen kispolgári szinten normakövető lelkiület jut róla eszükbe, vagy éppen ellenkezőleg, valamiféle szentimentális és érzelmektől túlsorduló, naiv idealizmusra hajló lelkeséget látnak benne. A tradicionális értelemben felvetett, megtapasztalt és megélt orthodox kereszténység azonban minden, csak éppen nem ezekkel a kategóriákkal jellemezhető lelkeség, és pontosan azért lehet méltó a megbecsülésünkre, illetőleg arra, hogy teljes lelkiülettel a megismerése, megtapasztalása és képviselése mellett kötelezzük el magunkat, mert a lehető leghelyesebben képviseli és közvetíti mindazt, amit a szó legszorosabb értelmében Hagyománynak, lelkeségnek, metafizikának és misztikának nevezhetünk. A kereszténység ebben a tradicionális, ortho-gnosztikus és misztikus értelmezésében olyan módon képvisel radikális és minden tekintetben időtálló értékeket, hogy közben nem juttatja eszünkbe azt a fajta habzó szájú, türelmetlen és szellemtelen gyűlölködést, amelyet korunk önmagukat radikálisnak és nemzetinek nevező csoportjainak egy része képvisel, illetőleg ezzel egyúttal távol áll tőle mindaz, amely szentimentálisan rózsaszínnek és émelyítően édeskésnek hathat. A helyesen értelmezett és megélt kereszténység a misztika és metafizika lelkesége, amelyben a Szentség élővé válik, és amely képes valódi étellel és szellemmel áthatni a mindennapok szürkeségbe süppedt valóságát.

Amennyiben keresztényként a zsoltárok világába tévedünk, az abban való otthonra találás által ez a fajta élő és ellentmondásoktól mentes, valódi lelkeség bonthat bennünk szárnyakat. Egyre és egyre mélyebbre juthatunk egy olyasfajta világban, ahol is a profán még csupán a maga legcsökevényesebb formájában sem számít megtűrtnek, és ahol az ember igazán Istennel találkozhat. Mindez azonban nem lehetséges hétköznapi lelkiület szerint, hanem átfogó, teljes és gyökeres, tehát amolyan igazán radikális mértékű megfordulást kíván. A zsoltár kapu és csatorna, amely által a lélek betekintést nyerhet egy archaikus, hamisíthatatlan és a jelenleginél minden tekintetben élhetőbb világba, azaz a lélek világába, és helyesen értelmezve azoknak sokszor igencsak összezavaró gondolatvilágát, végeredményben megsejthet valamicskét a tradíció igazainak és bölcséinek lelkeségéből, valamint abból a fajta istenkapcsolatból, amelyet ezek a személyek ápoltak az Abszolútummal. Milyen ez a világ, kérdezhetnénk? Nos, sajnálatos és némiképp kiábrándítóan ható módon erre a kérdésre nem lehetünk képesek teljes mértékben kimerítő és

megelőgítő választ nyújtani, ezt ugyanis meg kell tapasztalni, és ráadásképpen nem is olyan módon szükséges megtapasztalni, ahogyan azt a mainstream kereszténység legtöbb, manapság ismert és elterjedt forrása tanítja. Zsoltárokat imádkozni ugyanis lehetséges nagyon rosszul és nagyon jól egyaránt. Helyesebben és kevésbé közhely-szerűen azt mondhatjuk, hogy léteznek igencsak félrevivő módon alkalmazott zsoltárimádkozási formák, illetőleg olyanok, amelyeknek segítségével a személy valóban megsejthet valamicskét a Nagy Misztérium természetéből. Bizonyosan hallottunk már gépiesen, monoton módon imádkozó zsoltározókat, mint ahogyan könnyektől túlcorduló, elragadtatottan ugrándozó és táncoló gyakorlókat is, miközben a 150 zsoltár valamelyikét éneklük. Nem kívánjuk azt mondani, hogy ezek közül a megoldások közül bármelyik is működésképtelen, avagy hatástalan lenne, arra azonban mindenképpen szükséges felhívni a figyelmet, hogy a zsoltárimádság lelkiiségének legfontosabb sarokköve, hogy Szent Benedek szavai szerint "a szívünk megegyezzen szavunkkal", azaz hogy a zsoltárok imádsága teljes szívből és teljes lélekből történjék, máskülönben nem igazán lehetséges túlon túl jelentős és mély tapasztalásokat szereznünk. Sem a gépies és lélektelen, kiüresedett mormolás, sem pedig az érzelmeektől túlcorduló, ám ugyanakkor meglehetősen groteszk és színpadias forma nem jelent a világon semmit, amennyiben nem töltjük meg azt szívvel és lélekkel. Egyszerűbben fogalmazva el kell merülnünk a zsoltár lelkiiségében és világában ahhoz, hogy a benne rejlő megszenteltség kibontakozzon a szemeink előtt.

A zsoltározásban feltáru lhat előttünk, hogy kicsoda Isten, illetőleg a Vele való relációnk tekintetében a saját létünk értelmére és értékére is rálátást nyerhetünk. Fény derülhet számunkra arra, hogy Isten nemcsak, hogy jól ismer bennünket, de mindemellet t velünk van életünknek minden egyes pillanatában, azaz jobban és pontosabban fogalmazván azt mondhatjuk, hogy voltaképpen sohasem vagyunk az Istene n kívül. Mindannyian így vagy úgy, ám bizonyos formában egészen bizonyosan az Istent keressük, az Igazság viszont abban rejlik, hogy igazándiból mindig is az Istennel, az Istenben voltunk, mint ahogyan Benne vagyunk most is, mindig és mindörökké. Ebben pedig nem kevesebb rejlik végső soron, mint a mi saját, személyes öröklétünk kulcsa. Minthogy nem létezik az, hogy Isten ne legyen, így ezzel egyúttal az sem lehetséges, hogy mi magunk ne legyünk. Ahogyan Eckhart mester oly találóan megfogalmazza: "Ha én nem vagyok, Isten sincsen.", hiszen az Istennel való kapcsolatunk az Atya és a Fiú közötti kapcsolatnak is mintája. Ahogyan keresztény szempontból nem képzelhető el az Atya a Fiú nélkül, úgy mi sem vagyunk elképzelhetőek az Isten nélkül, sőt világosabban és némiképp misztikusabban fogalmazva azt mondhatjuk, hogy én nem vagyok elképzelhető az Isten nélkül, mint ahogyan Isten sem képzelhető el nélkülem és énrajtam kívül. Az Atya csakis a Fiúhoz fűződő kapcsolata, és a Hozzá viszonyított helyzete alapján lehet Atya, ugyanígy pedig a Fiú sem lehet máshogyan és másképpen

Fiú, csakis az Atyával való kapcsolata és Hozzá viszonyított helyzete alapján.

Az Atya és a Fiú egyek, mint ahogyan a Szent Szellem is egyként létezik velük. Az orthodox, és így az ortho-gnosztikus teológia úgy tartja, hogy mind a Fiú, mind pedig a Szent Szellem egyaránt az Atyától származik, mint ahogyan mi magunk, emberi lények is az Atyától származunk, azonban nem valamiféle emberi léptékek szerint értelmezendő atyafiság, hanem az Atya és a Fiú egységének alapján. Mindennek titkát azonban nem elég intellektuális módon megismernünk és jóváhagyólag elhinnünk, hanem mindenképp előtt élő hittel hinnünk és megvalósítanunk kell. Nem véletlen, hogy Krisztus tanítása szerint hinnünk kell a Fiúban ahhoz, hogy megismerhessük az Atyát, hiszen számunkra Ő, azaz a Fiú (és Vele együtt a saját fiúságunk tudata) az Út, az Igazság és az Élet. A Fiú és az Atya egyek, és aki képes látni, felfedezni és felismerni a Fiút, az egyúttal az Atya látására is eljut. Mindehhez viszont a Szent Szellem hathatós közbenjárása, azaz a Háromság Egységének elmélyítése is szükséges, elvégre nem véletlenül mondja az Apostol, hogy "senki nem mondhatja, hogy Jézus Krisztus az Úr, csakis a Szent Szellem által." Három Istent hinni minden szempontból bálványimádás lenne, azonban a Háromság Egységének hite oly mély és középponti misztérium, hogy az minden kétséget kizáróan megjelenik valamennyi tradicionális vallásban.

Kereszténynek lenni, hagyományhű és hamisítatlan, radikális módon annyit tesz, mint minden erőnkkel, igyekezetünkkel és lelkünkkel keresni ennek a fajta Egységnek az átélését. Nem a véletlen műve, hogy az első a Parancsok közül nem más, mint "Szeresd Uradat, Istenedet szíved és lelked mélyéből, minden erőddel", ugyanis ebben a Parancsban nyilvánul meg az emberi élet értelme és mindennemű értéke. Szeretni valakit annyit tesz, mint megismerni és ismerni, elvégre nem vagyunk képesek szeretni olyasvalakit, akit nem ismerünk. Nem lehetséges passzív módon, hallgatólagosan kereszténynek lenni, hanem mindenképpen végig kell járnunk egyfajta utat ahhoz, hogy valódi és autentikus módon nevezhessük magunkat kereszténynek. A keresztény kifejezés ugyanis egyáltalán nem áll semmiféle kapcsolattal a kereszt szóval, hanem mindösszesen annyit tesz, mint krisztusi, azaz ebben a minőségében olyan embert jelöl a kifejezés, aki teljes mértékben Krisztust szándékozik magára öltetni, és végső soron meghalni Vele a kereszten, már ami a hétköznapi vágyaknak élő, alsóbb természetünket illeti. Ez a keresztény ösvény lényege, és ebben rejlik a keresztény ortho-gnosztikus misztika legfontosabb üzenete és tanítása számunkra.